

*ОДЛУКА ОДБОРА ЗА ДОДЕЛУ ПОВЕЉЕ „РАДОВАН КОШУТИЋ”
ЗА 2021. ГОДИНУ „ЗА НАЈБОЉЕ МОНОГРАФСКО
ОБЈАВЉЕНО ДЕЛО”*

Монографија Александре Корде-Петровић, редовног професора бохемистике на Катедри за славистику Филолошког факултета у Београду под насловом *Чешки путописи о Балкану* (Београд: Савез славистичких друштава Србије, 2020, 183 стр.), замишљена је као хронолошки приказ занимања чешких историчара, књижевника, сликара, научника за Балканско полуострво.

У књизи се разматрају особености чешких путописа од XVI па све до почетка XXI века. Ако су током XVI века чешки путници били заинтересовани пре свега за Константинопољ, помињући на својој траси Трајановим путем и наше просторе, XIX век доводи чешке држављане на Балкан преваходно под утицајем словенофилских, панславистичких идеја. У овом контексту путописци нуде етнографске и географске слике Србије, Црне Горе, Македоније, Босне, Хрватске, Словеније, Албаније, Бугарске, Румуније, размишљају о обичајима и менталитету народа, о утицају Оријента и Запада на простор Балкана.

Ауторка је себи задала нимало лак циљ: да мапира, представи и анализира чешке путописе о Балкану, са посебним освртом на област шире Србије. Већ само методолошки у једној монографији сагледати све такве (или барем основне) текстове је захтевно, и то не само због саме дефиниције Балкана, која се у различитим срединама схвата у великој мери различито. Уосталом и сама дефиниција путописа као књижевног жанра је у великој мери променљива, у многим случајевима и немогућа. У вези са тим ауторка се ослањала на Деридину теорију (узајамне) контаминације жанрова, која јој је успешно помогла да се избори са сувишним затварањем унутар граница жанровских категорија и да у своју синтезу уврсти и форме које у ужем смислу не припадају путопису, како у време њиховог настанка, тако ни данас.

Такође, треба нагласити још једну чињеницу – а то је холистички приступ грађи. Иако је ауторка имала на располагању многе такве текстове у преводу на српски језик, није се ограничила само на њих. Ова монографија значајна је и по томе што ауторка овде по први пут представља многе текстове који су расути у већ недоступним едицијама, зборницима или у ретким часописима. Иако се професионално ауторка пре свега бави модерном књижевношћу, овде представља путописни жанр у широкој историјској перспективи. Наравно, било би могуће списку извора додати и остале, овде необухваћене и ненаведене текстове, и то посебно из старијег периода, или читав низ путописних цртица и записа, који су објављени у дневној штампи из 19. века и у првој половини прошлог века. Али ауторка је свесна чињенице да је скоро немогуће обухватити све чешке путописе који говоре о Балкану. Без обзира на то, пошло јој је за руком да изабере и анализира довољно репрезентативне текстове који документују не само трансформације путописа као жанра, већ и промене чешког погледа на Србију и Балкан. Још више, уколико умемо исправно да читамо између редова, ту је садржан и подстицај будућим генерацијама, садашњим студентима: *hic sunt leones*, да овде има још области или периода који нису истражени, непозна-

ти, и вредело би написати даљу монографију или студију. То је још једна позитивна димензија монографије Александре Корде-Петровић.

Књига обилује веома занимљивим цитатима који откривају романтичарску рецепцију јунаштва српског народа у борби против отоманске власти, егзотичне слике из свакодневног живота, недостатак образовних установа и установа културе.

Пролазећи кроз записе о Балкану из различитих раздобља, али и из пера бројних чешких аутора с различитом идејном намером, Александра Корда-Петровић нам открива не само како се слика Балкана мењала кроз векове, већ и колико су се Чеси, откривајући Балкан, сами мењали или другачије сагледавали себе.

Вредност ове књиге представља како прецизно изнета хронологија чешког интересовања за балканске словенске и несловенске народе, тако и низ запажања које наводе чешки аутори, полазећи од сопственог историјског и културног наслеђа, а која се тичу језика, усмене књижевности, ораторских способности људи из народа без неопходног образовања, скромног живота на двору. Читаоци ће, несумњиво, бити изненађени појединим цитатима, који ће открити необичне стране живота наших предака. Посебну пажњу завређују записи о балканским ратовима и о Првом светском рату, али ништа мање и записи о Другом светском рату на Балкану те НАТО бомбардовању и променама које ће уследити или неће уследити након тога.

Монографија Александре Корде-Петровић замишљена је као штиво које се састоји од *Увода*, у којем се разматрају теоријске основе истраживања путописа (као основа служе књига В. Гвоздена *Полазишта и циљеви имаголошког проучавања књижевности* и зборник радова *Како видимо стране земље: Увод у имагологију*), централног дела, подељеног на поглавља (*На путу за Константинопољ, Словенски Балкан, Егзотични Балкан, Јуначки Балкан, Осликавање Балкана, Балкан у фокусу научника, Дописници са Балкана, Даме на Балкану, Слике са Балканског фронта, Балкан у чешким путописима између два светска рата, Балкан иза гвоздене завесе, Савремени путописи о Балкану*), те *Закључка* који је насловљен *Слика Балкана у раму чешких путописа*. На крају књиге је приложена коришћена литература, као и индекс имена.

Јасно осмишљен план књиге, изнет у поднасловима централног дела, открива читаоцу временски опсег чешких путописа, па ће ово истраживање свакако бити драгоценост штиво за све оне који се занимају за чешко-српске односе.

Истовремено, књига отвара даље издавачке перспективе. Логично се као (барем) друга свеска намеће антологија чешких путописних текстова о Србији и Балкану. Не сумњамо да би српска читалачка публика била заинтересована за такву публикацију, а с обзиром на то да део овде анализираних текстова није објављен на српском језику (да не говоримо о томе, да неки од њих нису објављени ни на чешком савременом језику, те су тако практично непознати и чешком читаоцу). И ово сматрамо за допринос ове публикације. Није настала ад хос и не затвара се пред било каквом границом. Како је то позитивно у времену у коме живимо, када та реч *граница* изазива пре свега бојазан...

На основу свега изнетог, по једногласном мишљењу чланова Одбора, проф. др Александра Корда-Петровић заслужила је повелу „Радован Кошутић“ за најбољу славистичку монографију издату у 2020. години.

Београд, 20.11.2021.

Одбор за доделу Повеље
„Радован Кошутић”